

oude indische kunstenaars. Deze overeenkomst is het *algemeene* dat elken stijl kenmerkt, het verschil is slechts van individueelen aard.

Indien wij op deze wijze stijl gaan zien, zijn wij reeds bezig ons los te maken van het kunstbewustzijn, dat sedert de renaissance Europa vergiftigd heeft. Ik zeg, sinds de renaissance, doch feitelijk zou ik moeten zeggen: sedert de Helleensche kunstopvatting. Wanneer wij met onze beschouwing van stijl voortgaan, zullen wij ook aanstonds begrijpen, waarom dit zoo is.

Wanneer wij uit prae-historische tijden teekeningen raadplegen, zullen wij daarin twee richtingen waarnemen. De eerste, tijdens de Palaeolithische cultuur (afb. 1), waarin alleen gestreefd wordt een duidelijke afbeelding te geven van een uitsluitend zintuigelijk waargenomen object, meestal rendier, wild paard, mammouth e.d. op de jacht betrekking hebbende dingen. Bij gemis aan een diepere ervaring dan een zintuigelijke, kon de teekenaar zich slechts tot het physische natuurlijke van het dier bepalen. Daarom noemen we deze richting, waarin de kunstenaar volgens de natuur te werk gaat, de physisch-uitdrukkende of *physio-plastische*. Bij de tweede richting, tijdens de neo-lithische cultuur, nemen wij een geheel andere teekening waar (afb. 2). De teekenaar geeft niet slechts datgene wat hij bij het beschouwen van een object *ziet*, maar voornamelijk, soms uitsluitend, datgene wat hij daarbij *gevoelt* en *denkt*. Hierdoor krijgt zijn teekening een andere, meer innerlijke, geestelijke beteekenis. De teekenaar drukt in zijn teekening een *idee* of *gevoelen* uit. Daarom noemen we deze richting de idee-uitdrukkende of *ideo-plastische*. Deze twee richtingen nu, loopen door het geheel der kunst en worden ook in de kunst van onzen tijd teruggevonden.

Wanneer men mij nu vraagt, uit welke richting zich de toekomstige stijl zal ontwikkelen, dan antwoord ik: zonder twijfel uit de ideo-plastische.

Aan het ideo-plastische kunstwerk gaat een idee